

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Radana Malíka a soudců JUDr. Barbary Pořízkové a JUDr. Petra Mikeše, Ph.D., v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, se sídlem Na Poříčním právu 376/1, Praha 2, proti rozhodnutí žalovaného č. j. MPSV-UM/10417/13/9S-JČK, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. 1. 2014, č. j. 10 Na 94/2013 – 19,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. 1. 2014, č. j. 10 Na 94/2013 – 19, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Předmět řízení

[1] Kasační stížností žalobce (dále jen „stěžovatel“) brojí proti shora označenému usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“), jímž mu byla zamítnuta žádost o ustanovení zástupce.

[2] Krajský soud obdržel dne 4. 10. 2013 žalobu stěžovatele, jíž se domáhá přezkumu výše uvedeného rozhodnutí žalovaného, kterým podle obsahu žaloby bylo zamítnuto odvolání stěžovatele proti neposkytnutí dávky v hmotné nouzi. Krajský soud s odkazem na neurčitost podání vyzval stěžovatele usnesením k odstranění vad podání.

[3] Stěžovatel podal dne 29. 10. 2013 žádost o ustanovení zástupce s poukazem na naprostý nedostatek prostředků doložený čestným prohlášením a současně odkázal na listiny vztahující se k prokázání nedostatku prostředků uložené u správy soudu. Obsahem prohlášení byly osobní údaje o stěžovateli a dále byla uvedena výše zdanitelných příjmů 0 Kč, výše nezdanitelných příjmů přes 3 000 Kč měsíčně, údaj o plné invaliditě stěžovatele, výše peněžních závazků („tisíce“), skutečnost o nenarušené způsobilosti zcizovat a úvěrová bonita -3. Stěžovatel byl dle prohlášení příjemcem příspěvku na živobytí, jeho majetkem byl elektronický psací stroj a digitální televizor. Vlastní výdaje byly uvedeny výčtem strava, tisk, jízdné, papír, DPH.

[4] Krajský soud zaslal v návaznosti na podanou žádost stěžovateli formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ (dále jen „formulář“) s tím, že pro jeho vyplnění a zaslání zpět stanovil lhůtu 1 týdně. Formulář byl stěžovateli doručen 23. 12. 2013, do vydání stížností napadeného usnesení stěžovatel formulář soudu nedoložil.

[5] O podané žádosti krajský soud rozhodl v záhlaví citovaným usnesením tak, že žádost stěžovatele o ustanovení zástupce zamítl.

[6] V odůvodnění krajský soud uvádí zákonné podmínky osvobození od soudních poplatků a odkazuje na povinnost stěžovatele prokázat splnění podmínek pro osvobození v konkrétním případě doložením majetkových a sociálních poměrů, tj. výši příjmů, množstvím disponibilních finančních prostředků apod., a současně (ne)možnost si tyto prostředky opatřit. Krajský soud dospěl k závěru, že nebyla splněna podmínka pro osvobození od soudních poplatků tím, že stěžovatel přes výzvu soudu nedoložil nedostatek prostředků, v prohlášení ze dne 29. 10. 2013 byly jen obecně uvedeny jeho majetkové poměry, nebyla uvedena přesná výše příjmů, závazků a výdajů a další podrobnější informace nebyly přes výzvu soudu doloženy. Odůvodnění dále poukazuje na skutečnost, že při posuzování splnění nároku na osvobození se přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku, popř. k dalším rozhodným okolnostem. V tomto směru krajský soud uvádí, že charakter sporů stěžovatele projednávaných krajským soudem, příp. okresními soudy nemají vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry, netýkají se (a to ani nepřímě) stěžovatelova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Jedná se naopak o spory vyvolané stěžovatelovým zájem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Krajský soud neupíral právo stěžovateli takové spory vést, podle jeho názoru však nebyl důvod náklady takových sporů přenášet na stát formou osvobození od soudních poplatků.

[7] Krajský soud dále uvedl, že při rozhodování zohlednil rovněž informace, které jsou mu známy z jiných sporů vedených stěžovatelem před krajským soudem, především informace o invaliditě stěžovatele. Přesto byl krajský soud názoru, že bylo namíste výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků nepřiznat. Důvodem byla povaha sporů vedených stěžovatelem, jejich smysl a účel, kdy vedené spory podle názoru krajského soudu nemají vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy sféry, jsou kverulační a zjevně šikanózní.

[8] Vzhledem k tomu, že krajský soud nepřiznal stěžovateli osvobození od soudního poplatku, nebyly splněny podmínky pro ustanovení zástupce a z tohoto důvodu krajský soud zamítl jeho žádost o ustanovení zástupce ve smyslu ustanovení § 35 odst. 8 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“).

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[9] Stěžovatel napadl uvedené usnesení krajského soudu podáním, kterým se domáhá přezkumu postupu krajského soudu i samotného usnesení. Současně stěžovatel požaduje přikázání věci příslušnému senátu krajského soudu, kde nedochází ke zjevným manipulacím s podáními již na podatelně.

[10] Své nesouhlasné stanovisko s výše předestřenými závěry krajského soudu podpořil nejen zcela obecnými, zčásti nesrozumitelnými, ale také dále uvedenými konkrétními námitkami vůči způsobu, jakým krajský soud rozhodl o jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků,

v němž spatřuje znaky libovůle. Stěžovatel v kasační stížnosti nepodřadil výslovně své námitky zákonným kasačním důvodům ve smyslu § 103 odst. 1 s. ř. s., z textu podání je nicméně patrné, že namítá nezákonnost usnesení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s.

III. Posouzení důvodnosti kasační stížnosti

[11] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána osobou k tomu oprávněnou, je podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná. Zdejší soud přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů, zkoumal při tom, zda netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[12] Nejvyšší správní soud jen krátce zmiňuje, že netrval na zaplacení soudního poplatku a povinném zastoupení advokátem v řízení o kasační stížnosti. Trvání na těchto požadavcích by totiž znamenalo jen řetězení téhož problému, jelikož předmětem přezkumu je usnesení krajského soudu týkající se osvobození od soudních poplatků. K danému srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, a ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77 (všechna zde citovaná rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

[13] Stěžovatel brojí proti tomu, že nebylo vyhověno jeho žádosti o ustanovení zástupce. Dle § 35 odst. 8, věty první, s. ř. s. může být navrhovatel (zde stěžovatel), u něhož jsou dány předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, ustanoven zástupce, jímž může být i advokát. Pro posouzení nároku na ustanovení zástupce je tedy zásadní posoudit, zda byly u stěžovatele splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. *„účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.“*

[14] Z citovaného ustanovení vyplývají tyto podmínky částečného osvobození od soudních poplatků: (1.) účastník požádal o osvobození, (2.) jeho návrh není zjevně neúspěšný, a (3.) účastník doložil nedostatek prostředků. Pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu nadto musí být dány zvláště závažné důvody. Jak Nejvyšší správní soud několikrát judikoval, osvobození od soudních poplatků je procesní institut sloužící k ochraně účastníka řízení, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích, který by mu případně znemožnil přístup k soudní ochraně ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

[15] Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS, ve vztahu k těmto podmínkám dovodil, že *„slovo „může“ užitě v § 36 odst. 3 větě první s. ř. s. ovšem dává soudu určitý, byť ve světle judikatury Ústavního soudu poměrně nevelký, prostor pro uvážení, zda i když jsou podmínky pro*

osvobození splněny, tj. účastník nemá dostatek prostředků a není naplněna ani negativní podmínka osvobození zakotvená ve větě druhé zmíněného ustanovení, není výjimečně namíste mu dobrodinné osvobození od soudních poplatků odepřít. Soudní uvážení se musí řídit stejnými pravidly jako uvážení správní, tj. zejména se musí vyvarovat libovůle, rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Tato povinnost při soudním uvážení plyne z principu materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Znamená to, že budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty první a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byť jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva.“

[16] Lze odkázat rovněž na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. Cpjn 204/2009, ze kterého vyplývá, že „v této souvislosti je třeba vzít v úvahu účel právní úpravy soudních poplatků, od něž se odvíjejí i způsoby určení jeho výše v jednotlivých případech. Obecně uznávaným účelem (funkcí) soudních poplatků je zabezpečit zčásti úhradu nákladů, které vznikají státu výkonem soudnictví (fiskální funkce), omezovat podávání některých neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů na zahájení soudních řízení (regulační funkce) a působit na to, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti (motivační funkce) – srov. např. důvodovou zprávu k zákonu č. 549/1991 Sb. nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 2432/08“. S ohledem na tyto jednotlivé funkce soudních poplatků dochází i zdejší soud k závěru, že je důležité nejen chránit zájmy účastníka řízení, který se domáhá svých práv soudní cestou, ale zároveň zajistit, aby si účastník řádně uvědomoval důležitost předmětného řízení a byl si zřetelně vědom okolností, které jeho řízení doprovázejí, nicméně každou věc je třeba posuzovat individuálně.

[17] Krajský soud žádost o ustanovení zástupce zamítl ze dvou důvodů. Prvním důvodem byl názor krajského soudu, že stěžovatel nedoložil nedostatek prostředků, druhým důvodem byla povaha a vedení tohoto, jakož i jiných stěžovatelových sporů před krajským soudem, podle kterého se jedná o spory nemající vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry.

[18] Při posouzení relevantnosti prvního důvodu, tj. doložení nedostatku prostředků, je nutné označit napadené usnesení za vnitřně rozporné. Na jedné straně krajský soud podrobně uvádí, že stěžovatel nedoložil a neprokázal majetkové poměry, odkazuje na obecný popis majetkových poměrů bez uvedení přesné výše příjmů, závazků a výdajů a nedoložení vyplněného formuláře ve stanovené lhůtě, současně však výslovně uvádí, že jsou mu z jiných sporů vedených stěžovatelem známy informace o jeho invaliditě a další, které „by mohly vést k osvobození od povinnosti bradit soudní poplatky“. Stěžovatel navíc již při podání stížnosti odkázal na listiny uložené u správy soudu, uvedl konkrétní spisovou značku (Spr 2210/11) i skutečnost, že tyto jsou aktuální k dubnu 2013. Z napadeného rozhodnutí přitom není zřejmé, zda a jakým způsobem se s takto založenými listinami krajský soud vypořádal. Pouhá skutečnost, že stěžovatel přes výzvu soudu nedoložil vyplněný formulář, nemůže mít za následek automatické zamítnutí jeho žádosti. Formulář není pro účastníky řízení závazný, rozhodující je doložení informací o majetkových a výdělkových poměrech dané osoby umožňující relevantní posouzení žádosti. Napadené usnesení je tak jednak vnitřně rozporné, neboť na jedné straně uvádí, že stěžovatel dostatečně nedoložil a neprokázal podmínky pro osvobození, ale zároveň uvádí, že soud při rozhodování zohlednil informace z jiných sporů,

které by k osvobození mohly vést, a dále neodůvodněné, pokud jde vypořádání se s poukazem stěžovatele na listiny založené u správy soudu.

[19] Druhým důvodem, proč byla žádost stěžovatele zamítnuta, byla povaha sporů vedených stěžovatelem. Z odůvodnění napadeného usnesení vyplývá, že krajský soud projednávaný případ považoval za spor, který neměl ani nepřímo vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry, stejně jako jiné spory stěžovatele. Tento závěr je ale přinejmenším předčasný. Ze žaloby je patrné, že stěžovatel se domáhá zrušení rozhodnutí týkajícího se dávek pomoci v hmotné nouzi, kdy výslovně odkazuje na zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Z tohoto je i přes nepřipojení žalobou napadeného rozhodnutí zřejmé, že se žaloba může dotýkat stěžovatelovy osobní a majetkové sféry, na což stěžovatel poukazuje v kasační stížnosti (bod 19 kasační stížnosti). Skutečnost, že stěžovatel vede před krajským soudem, příp. i jinými soudy, jiná řízení, nemůže být bez dalšího důvodem pro zamítnutí žádosti. Prvotně je vždy nezbytné posuzovat projednávaný konkrétní případ tak, aby byla splněna podmínka stanovená v usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 – 74, tedy že je nutné rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Pokud měl krajský soud pochybnosti o tom, zda se napadené rozhodnutí stěžovatelovy životní sféry dotýká nebo nikoliv, měl si krajský soud rozhodnutí před zamítnutím žádosti o ustanovení zástupce opatřit, a to bez ohledu na to, že stěžovatel případně i přes výzvu nedoložil opis napadeného rozhodnutí. V takovém případě si rozhodnutí obstará soud sám na náklady žalobce (k tomu viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 3. 2009, č. j. 5 As 23/2008 - 28).

IV. Závěr a náklady řízení

[20] Lze uzavřít, že kasační stížností napadené usnesení krajského soudu je vnitřně rozporné a současně se krajský soud nevypořádal se všemi namítanými skutečnostmi. Z tohoto důvodu Nejvyšší správní soud považuje usnesení krajského soudu za nepřezkoumatelné ve smyslu ustanovení § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., toto usnesení zrušil a věc krajskému soudu vrátil k dalšímu řízení. Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je tento vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 4 s. ř. s.). Na krajském soudu tak bude, aby v dalším řízení rozhodl o žádosti stěžovatele o ustanovení zástupce znovu.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 5. června 2014

JUDr. Radan Malík
předseda senátu